

Dušan Třeštík ZÁPISNÍK

a jiné texty k dějinám

Nakladatelství Lidové noviny

I. ZÁPISNÍK

© DUŠAN TRĚŠTÍK, DĚDICOVĚ, 2008

EPILOGUES © JOSEF ŽEMLIČKA, ZDENĚK PETRÁŠ, MICHAL MÁŠEK, IVETA COUFALOVÁ

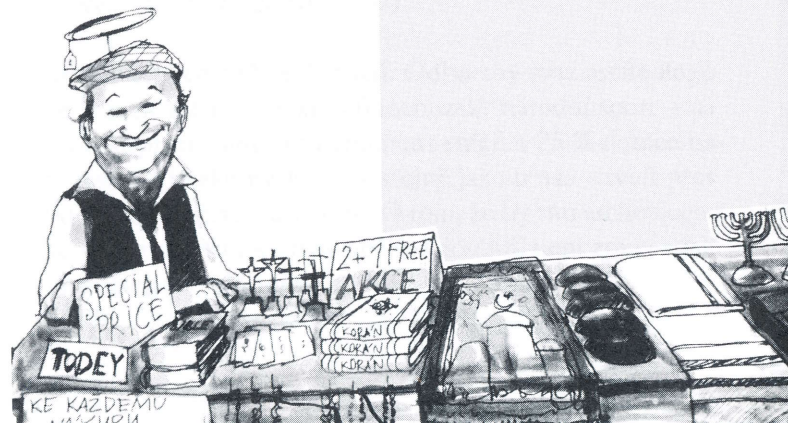
PHOTOGRAPHY © PETR JEDINÁK, 2008

ILLUSTRATIONS © LELA GEISLEROVÁ, 2008

COVER & TYPO © VLADIMÍR VÍMR, 2008

VŠECHNA PRÁVA VYHRAZENA

ISBN 978-80-7106-434-3

ného vítězství a pádem komunismu končících dějin. „Pravda“ o nich není samozřejmě uprostřed, ale ani na jedné či druhé straně. Historik ví, že za dalších šedesát let bude nová, opět relativní pravda, někde úplně jinde. Dějiny totiž mezi tím opět někde „skončí“, místo rozbitím zdi v Berlíně třeba výstavbou mešity na rozvalinách Buckinghamského paláce. S tím historik nic nenadělá, není a nechce být jasnovidce. Měl by si ale umět představit alternativy, aby jen poslušně nenotoval závazné častušky tu na jednom, tu na druhém křídle dobového chóru.

V roce 1945 jsme si nedovedli představit, jak bude svět vypadat v roce 1989. Ale i představa o tomto světě, vzniklá po pádu komunismu, je už někdy od konce devadesátých let za námi, vytváříme si novou. Tentokrát by se ale měla pokud možno obejít bez příliš zřejmých iluzí, především té nejnebezpečnější, že totiž jsme opět na vrcholu (a tedy „konci“) dějin. Nejsme, jsme ve věku nejistot, ve věku mnoha otevřených (většinou nepřilíš potěšujících) možností a měli bychom to přijmout s pokorou jako danost. Platí to i při pohledu zpět, do dějin. Měli bychom se snažit vidět v nich více otevřených, zavíraných a i současníky vůbec netušených směřování.

Napoleonovy kalhoty aneb o exaktní vědě a historii. Když Napoleon 5. května 1821 na Svaté Heleně zemřel, provedl jeho tělesný lékař Francesco Antommarchi obdukcí, která ukázala, že císař zemřel na rakovinu žaludku. V roce 1961 byl ale tento Antommarchiho závěr zpochybněn s poukazem na to, že pacient byl v době smrti příliš tlustý, což roz-

hodně neukazuje na rakovinu. Kromě toho byly v dochovaných vlasech zjištěny stopy arsenu. Tak vznikla travičská teorie Napoleonovy smrti. V současné době ji podporuje velkými penězi na výzkum zejména kanadský miliardář Ben Weider, který podezívá hraběte z Montholonu (1783–1853). Ten měl v této záležitosti být buď agentem Britů, nebo se soukromě mstil za svedení své ženy císařem. Rozřešit se to nyní pokusil basilejský patolog Alessandro Lugli tak, že se vrátil k otázce Napoleonovy tloušťky. Podle Anommarchiho zpráv stanovili pro 167 cm vysokého císaře váhu okolo 75 kilogramů. Protože samotná hmotnost nic o rakovině neříká, pouze její změny, jali se Lugli a jeho spolupracovníci měřit různé kalhoty z dochované císařovy garderoby. Ukázalo se, že – měřeno „body mass indexem“, který udává poměr mezi objemem pasu a váhou – vzrostla Napoleonova váha z 67,8 kila v roce 1804 na 90,7 kilo v roce 1820. Poslední imperátory kalhoty z roku 1821 ale ukazují, že v posledním roce svého života zhubl o 14 kilo. To svědčí jednoznačně o rakovině žaludku. Arsen v Napoleonově těle mohl docela dobře pocházet z vína. Vinaři ho tehdy totiž používali k čištění sudů.

Výsledky Lugliho studie byly publikovány v květnu 2005, v červnu se ale s těžkými argumenty ozvala protistrana. Nikdo menší než prezident mezinárodního sdružení toxikologů, štrasburský profesor Pascal Kintz objevil arsen nejenom na povrchu Napoleonových vlasů, ale i v jejich vnitřku, což znamená, že se tam dostal prostřednictvím krve, a tedy z potravy. Kromě toho se jedná o zvláště jedovatou variantu arsenu, obecně používanou jako jed na krysy. (*Der Standard* 11. 5. 2005 a 1. 6. 2005).

Výsledek? Patový, jak jinak. Objektivní, exaktní výsledky jsou v objektivně exaktním rozporu. Záleží na tom subjektivismu propadajícím, málo vědeckým historikům? Rádi by sice věděli, zda císaře otrávil žárlivý manžel nebo prohnání Angličané, ale vědí zroveň, že by jim to bylo jen k máločemu rozumnému dobré. Další Napoleonův triumfální návrat už nebyl možný, zemřel by ve vyhnanství ať už na jed na krysy, nebo na rakovinu. Tak je tomu s téměř všemi podobnými záležitostmi. Měření Napoleonových kalhot je ještě krotké ve srovnání třeba s proslulým Ivanovovým pálením okapů Národního divadla, které mělo vědecky exaktně dokázat, že divadlo nechytlo od klempířských kamínků. Jako by to mohlo vůbec něco znamenat.

Aura duchovna. „Kam zmizely (odhlédnuto od filmového archivu) fantazie uvolněnosti, které byly spojovány s cigaretou visící volně v koutku úst? Kde jsou symboly ženské emancipace? ‚Kouř je sladká řeč milujících,‘ zpívají v Bizetově Carmen dělnice, vycházející z továrny na cigarety a provokující koketním pohledem a hrdou chůzí, s cigaretou v koutku úst, žádostivost mladíků. Přísllovečná ‚cigareta potom‘, kdysi rituál zpečetující intimitu, ztratila veškerý nimbos a v každém případě zmizela z kánonu obecných úslolí, i kdyby někteří nostalgikové něco takového potichu praktikovali. Kdysi byl s kouřením spojován postoj, dnes myšlenka na nemoc a úpadek. Pomlčme proto o ikonách kouřící intelektuality: o stále dýmajícím Sartrovi, o Hannah Arendtové, která zemřela s cigaretou v ruce,

o těžkomyslně z dýmky potahujícím Ernstu Blochovi. Dnes se hádají o to, aby nebyli v restauraci, jako ‚dirty old men‘, posazování stále blíže k toaletám. Ale: nevznášela se v modrém kouři aura duchovna? Někdy se nám zdá, že to není tak dávno.“

(Joachim Güntner v *Neue Zürcher Zeitung* 8. 6. 2005)

Rostou mrtvé Evropě ještě nehty? Peter Esterházy: „Dosud byla Evropa držena pohromadě diktaturami. Odporem proti nim. Ale co teď, po roce 1989? Kde jsou dílny organického myšlení, z nichž by mohl vzejít obraz Evropy? Takové dílny neexistují. Beztak se bojíme vizí, a právem. Kdybych byl založen apokalypticky, popsal bych Evropu a jejího ducha jako mrtvolu. To, co vnímáme jako kulturu, by se pak dalo vyložit jako další růst nehtů mrtvého. Ale stahuji tento obraz zděšeně hned zpět (a kdybych ho zapomněl stáhnout, udělal bych to jistě na svém smrtelném loži). Habermass píše: Atraktivní, ba nakažlivá ‚vize‘ nepadá z nebe. Dnes se může zrodit jen ze znepokojivé bezradnosti. To jsou důležité věty. Ale všeobecná bezradnost není znepokojivá, zdá se spíše velice spokojená. A spokojená bezradnost je prázdná. Odtud můžeme dospět jen k unavené rovnici EU = euro + Brusel. Prvním krokem by tedy mělo být: být znepokojení. Je třeba najít to společné evropsky znepokojivé (vzít to na vědomí!).“ To napsal spisovatel Esterházy v reakci na proslulý dopis Habermasse a Derridy v roce 2002. Znepokojil tehdy jen několik inteligentů, a to ještě jen vlašně. Proč? Esterházy to říká přesně: protože byl spokojeně bezradný. Na tom se